

Nos, ez a szándék, ha egészében nem is, de részleteiben realizálódik a kötet legsikerültebb darabjaiban. Itt főleg a „létösszegező”, önéletrajzi vonatkozású verseire (*Egy felkoncolt születésnap nézőterén, Körök*), és a Mittel-versekre gondolunk. Vers és esszé szerencsés egyeztetése ez, hisz Tőzsér teoretikus alkat is, de e tudatossága nem semlegesíti a világhoz való intuitív viszonyulást, a líraiságot.

Tőzsér Mittel újra egy filozófiai paradoxon „megtestesítője”: ő a *lét nélküli tudat* hordozója. „Mittel Ármin költő és szerkesztő / szomorú, több dimenziós tudatához / sehogyan sem talált léte” (*Mittel úr feltalálja a vers nélküli verset*). Groteszk ironikus figura Mittel úr, Kálnoky Homálynoki Szaniszlójának alakpárja ő, vergődik a történelem forгатagában, a tipikusan közép-európai értelmiségi kálváriáját járja, s mi sem természetesebb, mint hogy ez a lét nélküli tudatú, csak névlegesen létező (aki „önmaga metaforája” — parafrázálhatnánk egy jugoszláviai magyar költőt) költő vers nélküli, csak címében létező verseket ír, amely „egyáltalán nem szól semmiről...”

„Körök” — olvassuk a címdalón. „Hol kezdődik a / vonal, mit húztam, / s miért itt szakad meg, / ha megszakad?” — olvassuk Tőzsér egyik versében. Címgyagrázatként talán ez is elég. „Mi hát az ember? Kör egy körben.” Kitérni lehetetlen. Ezt a küzdelmet dokumentálják Tőzsér Árpád versei. „A kör bezárul, a világ rólam / leszakad...”

P. NAGY István

BESZÉDES TÉRKÉPEK

Penavin Olga: *Horvátországi (szlavóniai) magyar nyelvjárási atlasz*. A Magyar Nyelv, Irodalom és Hungarológiai Kutatások Intézete, Újvidék, 1984

A nyelvjáráskutatás egyik hasznos és modern módszere a nyelvátlaszos munkamódszer. Az általános nyelvátlasz mellett a regionális nyelvátlasz nyújthat komoly segítséget a népnyelv sajátosságainak felderítésében. Ennek bizonyítéka a Muravidék, Drávaszög, Szerémség, a bánáti székelyek nyelvjárási atlasza mellett a *Horvátországi (szlavóniai) magyar nyelvjárási atlasz*.

Szlavóniáról, e rendkívül hagyományörző területről Penavin Olga már két jelentős művet jelentetett meg: a *Szlavóniai (kórógyi) szótárt* és

a *Szlavóniai nagycsaládrendszert*. E munkák anyagának gyűjtése közben (az 50-es évek óta) érlelődött a kutatóban az elhatározás, hogy e vidék nyelvi változásait is be kellene mutatni az utolsó harminc évben lejegyzett vagy magnetofonszalagra vett szövegek alapján. Az elhatározást tett követte, de nemcsak a régi, a megőrzött hagyományok kapnak jelentős szerepet az atlaszban, hanem a felszabadulás hozta társadalmi, gazdasági és művelődési változások is, kihangsúlyozva a nemek és generációk közötti különbségeket.

Az atlasz elején Penavin Olga bemutatja a kutatópontokat, melyek a következők: Apáti (Opatovac), Erdőd (Erdut), Csákovác (Čakovci), Marinci (Marince), Ojankovác (Stari Jankovci), Kórógy (Korod), Szent-

lászló (Laslovo), Haraszi (Harastin), Rétfalu (Retfala), Bedenik (Bedenik), Nagypiszanica (Velika Pisanica). A gyűjtő célja, hogy minél pontosabban ábrázolja a vidék, az ott élő ember mindennapi életét. A 250 kérdést tartalmazó kérdőívet három alkalommal (1960, 1970, 1980) kérdezte ki az említett falvakban. Az így elrendezett anyag 160 térképlapja alapján a következő megállapításra jutott a kutató: a vizsgált községek nyelvjárási szempontból két nagyobb csoportra oszlanak. Az egyikbe tartoznak az archaikus vonást (ősi tulajdonságot) őrző falvak (Rétfalu, Kórógy, Szentlászló, Haraszi), míg a másik csoportnál jelentős változásokat hoztak a XIX. századi telepítések Bácskából, Bánátról és Dunántúlról. A nyelvtanulást kínálta tanulságokat e csoportosítás alapján láthatjuk: fonetikai változások, morfológiai jellemzők és lexikális realizációk.

A térképlapokon az egyes címszavak egyszerre több jelenség vizsgálatára alkalmasak; nemcsak alaktani cím-

szók, hanem egyúttal hangtani jelenségre is utalnak. A lapokat a következő fogalomkörök szerint csoportosította:

I. *Az ember.* 1. az ember teste, rokonsága, foglalkozása — 14 szó, 2. emberi cselekvések — 13 szó, 3. az ember táplálkozása — 10 szó, 4. az ember ruházata — 8 szó;

II. *Az ember környezete* 1. a ház és környéke, eszközök — 21 szó, 2. állatok, cselekvések — 23 szó, 3. növények — 20 szó;

III. *Idő* — 8 szó;

IV. *Nyelvtani térképlapok* — 41 szó.

A térképlapokon külön szerepelnek a kihalt és a most terjedő alakok. A térképek után az egyes falvak adatszolgáltatóinak névsorát olvashatjuk, a kiadvány végén pedig szerbhorvát nyelvű összefoglalót.

Penavin Olga ismét egy értékes kiadvánnyal gazdagította a jugoszláviai magyar nyelvjáráskutatást.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa

S Z Í N H Á Z

KASTÉLY

Howard Barker drámája ellentétekre épül. Nemcsak alapfokon, a műfaj követelményei, törvényei szerint, hanem nyomatékosítva, sőt túlhangsúlyozva. Úgy állítva szembe egymással az örök drámai ellenfeleket, akik kibékíthetetlenül és mégis elválaszthatatlanul összetartoznak, a *nőket* és a *férfiakat*, ahogy a szelíd hajlatú, természet formálta *dombok* és a szigorú vonalakkal föléje szerkesztett *kastély* lehetnek a szembehelyezkedő életelveket hirdetőik jelképei.

A végtelenül egyszerű, szinte közhelyes, de semmiképpen sem konstrukciómentes drámai alaprajz egyetlen funkciója, hogy a *nyílt* és *zárt*

Szabadkai Népszínház — Howard Barker: Kastély. Fordította: Balázs Attila, Rendező: David Gothard. Díszlet és jelmez: Miodrag Tabački. Zene: Lengyel Gábor. Szereplők: Korica Miklós, Kovács Frigyes, Bicskei István, Ladik Katalin, Daróczi Zsuzsa, Döbrenyi Dénes, Pataki László, Törköly Levente, Sánta Pusztai Lajos, Godányi Zoltán.